

Selge sõnumi koostamine

Helin Puksand, PhD

13.08.2026

Narva-Jõesuu

- On põnaalne, kui introvunitiivsest irdõpilasest saab edukaile kõukudele vaatamata õpiseiskur.

(J. Kõrgesaar)

Selge sõnum

- Selge sõnum on sellise sõnastuse, ülesehituse ja kujundusega, millest sihtrühm
 - leiab vajaliku teabe kergesti,
 - saab sellest aru,
 - oskab selle põhjal tegutseda.

Selge sõnumi kirjutamine

- Määra eesmärk ja lugeja.
- Ole konkreetne, räägi asjast.
- Anna edasi üksnes seda infot, mida lugeja vajab.
- Kasuta loogilist järjestust. Ütle kõige tähtsam teksti algusse.
- Rühmita seotud mõtted ja paiguta need lähestikku.
- Liigenda pikk tekst.
- Kasuta teksti selgitamiseks näiteid, tabeleid ja loetelusid.
- Pikemate dokumentide alguses kasuta lühikokkuvõtet, sisukorda vms.

Selge sõnumi kirjutamine

- Eelista isikulist tegumoodi ja tõsta esile tegija.
- Kasuta lühikesi lauseid.
- Väldi võõrsõnu, erialaslängi ja tundmatuid lühendeid.
- Tõlkides ära tõlgi sõnu, vaid mõtteid.
- Kasuta eesti omasõnu inglise laenude asemel.
- Kontrolli sõnu ja õigekirja: ÕS, e-keelenõu, ametniku soovitusõnastik, Sõnaveeb.
- Iga tekst vajab toimetamist.
- Enne avaldamist katseta oma teksti lugeja peal.
- Võta tagasiside arvesse ja tee parandused.

Üldised põhimõtted

- Vali õiged sõnad ja arvesta, et need oleksid lihtsad, täpsed ja õige tähendusega.
 - NB! Paronüümid, võõrsõnad jms.
- Kasuta õiget sõnavormi.
- Sõnad peavad olema õiges järjekorras – vana info ees, uus järel; öeldis enamasti teisel kohal, kokkukuuluvad sõnad lähestikku jne.
- Jälgi, et midagi ei oleks puudu ega üle.
- NB! Vigane tekst ei tekita usaldust!

Vali õige sõna

- Väldi otsetõlget!
 - *pilot study, pilot project* – prooviuuring, katseuuring, esmauuring, esimene uuring, juhtuuring, ~~pilootuuring~~
- Kontrolli sõna tähendust, nt sündmus vs. üritus.
 - Sündmus – juhtuv või juhtunud asi, nähtus, olukord jne
 - Üritus – ettevõtmine

Aluse ja öeldise ühildumine

Arv ja isik

Alus ühildub öeldisega/öeldistäitega isikus ja arvus.

NB! Tähelepanu, kui alus on fraas.

- Eesti- ja ingliskeelne **tekst** on ~~autentsed~~ **autentne**.
- **Enamik** inimesi **kasutab** arvutit. **Mitu** inimest **tahab** õppida õigesti kirjutama.
- **Mina ja sina teame**, millal kasutatakse mitmust.

Õeldise vorm

Õeldise **aeg** ja lause ajaesituse ikoonilisus:
mis juhtus enne, peab ka lauses kõigepealt
olema.

Tuba koristatud, hakkas ta raamatut lugema.

Tulin, nägin, võitsin.

Õiged vormid (1)

Õeldise aeg (1)

Kui midagi toimub praegu, üldiselt või igavesti, siis kasutatakse olevikku. Enamik direktiivsetest tekstidest on läbivalt olevikus ehk üldajas, mis asendab eesti keeles ka tulevikku.

*Riigikogu **võtab** seaduse/seadusi vastu.*

Kui millalgi kindlas ajavahemikus või kindlalt teada ajahetkel toimus, siis lihtminevik.

*Riigikogu **võttis** üleeile vastu seaduse.*

Õiged vormid (2)

Õeldise aeg (2)

Kui midagi on valmis tehtud, siis täisminevik, nagu ka siis, kui millalgi algas ja praegu jätkub.

*Riigikogu **on** sellise seaduse **vastu võtnud**.*

*Jüri **on töötanud** õpetajana juba kakskümmend aastat.*

Kui millalgi minevikus leiti, et midagi on/ei ole toimunud, siis enneminevik.

*Riigikogu **ei olnud** eilseks seda seadust **jõudnud** vastu võtta.*

Õiged vormid (3)

Kõneliik

Lühem ja asjalikum on jaatus. Eesti keeles eitatakse tegusõna.

*Soovib mitte vabandust, vaid kahju korvamist. →
Ei soovi vabandust, vaid kahju korvamist.*

Eitava kõne vormid on pikemad ja paljusõnalisemad kui jaatava omad, sellepärast võiks kaaluda jaatavas kõnes ümberütlemist.

*Ei paista silma mitte ainult ilu, vaid ka tarkusega
→ Paistab silma nii ilu kui (ka) tarkusega.*

Õiged vormid (4)

Isikuline ja umbisikuline tegumood

Eelista isikulist tegumoodi.

*Firma X poolt pole teostatud toote remonti. →
Firma X pole toodet ära parandanud.*

On võimalik, et laused ongi tegijata, vastavalt kas üldisikulised või passiivsed ehk umbisikulised.

*Töö tuleb ära teha. Töö tehti ära.
Rakendusmeetmetega sätestatakse ...*

Õiged vormid (5)

- Rektsioon ehk sõltumine ehk millises käändes laiend või missugune kaassõna põhisõnaga kokku käib.
- Vt [valik rektsioone](#)
- Alati võib kontrollida ka ÕSist.

Kantseliit

- Lause on halvasti liigendatud, paljusõnaline.
- Nominalisatsioon ja tühiverbide rohkus
- Mõnede sõnade ülekasutus

Nominalisatsioon (*mine*-vorm)

- Nominalisatsiooni pluss: võtab varem esinenud situatsiooni kokku.

Lumi sulas ära. → Lume sulamine tõi kaasa üleujutuse.

- Nominalisatsiooni miinus: süntaktilised seosed kas kaovad või hägustuvad.
- ***Teostatakse ravimite stabiilsuse analüüsi.***
 - *Analüüsitakse ravimite stabiilsust.*
- ***Lehm tegeleb vasika lakkumisega.***
 - *Lehm lakub vasikat.*

Õige järjekord, õiged seosed (1)

- Öeldis on tavaliselt lauses **teisel** kohal, see kehtib ka kõrvallauses.
- Lauses, kus on väljendatud nii sündmuse aeg kui ka koht, eelneb **ajamäärus** tavaliselt **kohamäärusele**.
- Nt *Homme rahuneb tuul kogu Eestis, vaid saartel võib esineda tugevamaid puhanguid.*
- Nimisõnaline täiend (kelle? mille?) eelneb tavaliselt omadussõnalisele täiendile (missugune?), v.a kohanimed. Nt *õe raamat, õe vana raamat; aga järjekordne Viljandi folk*
- NB! Liiga paljude omavahel järkjärgulises sõltuvuses olevate täienditega fraas on kehvasti loetav.
Jahimeeste selts keeldub kahele noorele karule antud küttimislubade täitmisest.

Õige järjekord, õiged seosed (2)

- Teadet alustatakse tuntuga (teemaga), tundmatut väljendav element paikneb lause lõpus, rõhulises asendis. Nt *Esimene lumi sajab maha novembris.*
- Rõhusõnad paiknegu vahetult rõhutatava sõna ees. Nt *Nüüd, kui lennujaamade julgestusnõuded on avalikud, võib uuesti küsida, kas need aitavad ka lennureisijatel paremini mõista oma õigusi?*
- Sisult kokkukuuluvad sõnad olgu ka lauses lähestikku, vältida tuleb olukorda, kus sõnade vahele tekivad absurdsed seosed à la „naiste nahast käekotid“.

Sidususelementidest ja liiasusest

- Laiendid ja sidendid, mida täistähenduslikeks lauseliikmeteks ei loeta, on tekstilisuse seisukohast väga vajalikud, nt *selleks et, juhul kui, nii, seega* jne, sest hõlbustavad väidete vahel loogiliste seoste tekkimist.
- Moesõnad ja keelekasutuse rituaalse elemendi väljendused
Reeglina on praktiliselt kõigi siseriiklike muutuste protsesside puhul tegemist väljakutsega.
Nt päeva lõpuks, kastist väljas, parim praktika, proaktiivne, visioon

Tuleb alati läbi kaaluda teksti põhisisu seisukohast – mis juhtub, kui nad välja jätta? Kas mõte muutub? Kas toon muutub, näiteks tagasihoidlikust ettepanekust saab viisakusetu nõudmine?

*Antud uurimuses, mis viidi läbi
vaatlusmeetodil, käsitlen käesolevat
küsimust uuest vaatenurgast.*

- Antud
 - see, sinne, (eel)nimetatud, (eel)mainitud või (eel)kirjeldatud.
- läbi viima
 - tegema, korraldama, (midagi) pidama
- Käesolev
 - see, nimetatud või oma.
- *Vaatlusmeetodil tehtud uurimuses käsitlen
küsimust uuest vaatenurgast.*

Punamütsike

- Käesolevaga edastame teile informatsiooni juhtumist seoses eelkooliealise alaealisega, keda vastavalt kohalikule tavale nimetatakse tema ebatüüpilise peakatte tõttu Punamütsikeseks. Eelnimetatud Punamütsikese emale toimetati kätte lihtkiri tema emalt, millega viimane teatas enda haigestumisest ja hooldusvajadusest, mille põhjal Punamütsikese ema otsustas vanaemale kätte toimetada saadetise, mis sisaldas toiduaineid ja ravimeid. Enne saadetise kättetoimetamise alustamist keelati Punamütsikesel tema ema poolt vanema õigustele toetudes kõrvale kaldumine saadetise kättetoimetamiseks kasutatavalt jalgteelt.
- Jalgteel astus Punamütsikesega kontakti looduses vabalt elav metsloom, kes kallutas teda ema poolt rakendatud keeldu otseselt rikkuma, mahitades teda metsasaaduste korjamisele. Uluk nõudis Punamütsikeselt õigusvastaselt selgitusi temal kaasas oleva toidu veoks kohandatud kandevahendi sisu kohta ja tegi Punamütsikest küsitledes kindlaks tema vanaema alalise elukoha.
- Toidunappuse tõttu sisenes uluk seepeale identiteedipettust kasutades vanaema eluruumidesse ja neelas eelnimetatud haiguse tõttu liikumisvõimetu isiku alla tahtlusega ta ära seedida.

- Punamütsikese jõudmisel eluruumi sooritas uluk taas identiteedipettuse esinedes seekord vanaemana ning pani seejärel toime teistkordse allaneelamise luues niiviisi teoobjekti paljususe.
- Elamu vahetus läheduses viibinud jahipidamisõigust omav isik sisenes ehitisest kuulnud heli peale, tehes kindlaks selle pärinemise ulukist. Seejärel tulistas jahipidamisõigust omav isik ulukit registreeritud tulirelvast tiheasustusalale tunginud uluki surmamiseks sätestatud korras.
- Surmatud uluki ebatavaline välimus andis alust arvata, et selle sees võib leiduda inimmaterjali. Selle kindlaks tegemise eesmärgil avas jahipidamisõigust omav isik torke-lõikerelva abil surmatud uluki kõhuõõne, misjärel pääses sealt välja veel elusolev Punamütsikene, samuti eelnimetatu vanaema.
- Kui asjassepuutuvate isikute kohta ei ole välja antud arstlikku surmatõendit ega koostatud surmaakti perekonnaseisuameti poolt, tuleb eeldada nende elusolekut.